

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПОЗОВ ЯК ФОРМА ЗАХИСТУ ПРАВ, СВОБОД ТА ІНТЕРЕСІВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

ADMINISTRATIVE CLAIM AS A FORM OF PROTECTION OF RIGHTS, FREEDOMS AND INTERESTS OF THE INTERNALLY DISPLACED PERSONS (IDPs)

Шелевер Н.В.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри міжнародного приватного права, правосуддя та адвокатури
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Стаття присвячена питанню захисту прав внутрішньо переміщених осіб за допомогою адміністративного позову. Розглянуто проблеми, з якими переселенці зустрічаються у зв'язку із свавіллям українських чиновників. Звернено увагу на те, що саме адміністративний позов є дієвим способом захисту прав, свобод та інтересів внутрішньо переміщених осіб. Проаналізовано й судову практику з даної теми, вказано на проблемні питання, що виникають у діяльності адміністративних судів під час розгляду відповідних позовів. Автором вказано шляхи вирішення цих проблем.

Ключові слова: адміністративні суди, внутрішньо переміщені особи, переселенці, способи процесуального захисту, адміністративний позов, Європейський суд із прав людини.

Статья посвящена вопросу защиты прав внутренне перемещенных лиц с помощью административного иска. Рассмотрены проблемы, с которыми переселенцы сталкиваются в связи с произволом украинских чиновников. Обращено внимание на то, что именно административный иск является действенным способом защиты прав, свобод и интересов внутренне перемещенных лиц. Проанализирована и судебная практика по данной теме, указаны проблемные вопросы, возникающие в деятельности административных судов при рассмотрении соответствующих исков. Автором указаны пути решения этих проблем.

Ключевые слова: административные суды, внутренне перемещенные лица, переселенцы, способы процессуальной защиты, административный иск, Европейский суд по правам человека.

The article deals with protection of the rights of internally displaced persons by means of the administrative claim. The problems with which immigrants are faced due to the selfish will of Ukrainian officials are considered. Attention is paid to the fact that it is an administrative action is an effective way to protect the rights, freedoms and interests of internally displaced persons. The jurisprudence on the subject is analyzed as well, the issues arising from the activities of the administrative courts in considering appropriate actions are as well considered. The author shows the ways of solving these problems.

Key words: administrative courts, internally displaced persons, migrants, ways of procedural protection, administrative claim, European Court of Human Rights.

Постановка проблеми. У зв'язку з анексією Росії АР Крим, проведення антитерористичної операції на частині території Донецької та Луганської областей багато корінних жителів даних територій вимушено переселяються до інших регіонів України. На жаль, наша держава за кількістю внутрішньо переміщених осіб займає перше місце в Європі, входить до списку країн-лідерів світу. За даними Мінсоцполітики, на 6 червня 2016 року в Україні взято на облік 1 785 740 внутрішньо переміщених осіб, з них майже 1 100 тис. – жінки, 700 тис. – чоловіки.

Актуальним питанням сьогодення є саме захист прав та свобод переселенців, оскільки вони є найбільш вразливою категорією серед інших громадянських станів. На практиці ці особи зустрічаються з порушенням своїх прав суб'єктами владних повноважень. Саме звернення до суду з адміністративним позовом забезпечує ефективне поновлення порушеного права, адже адміністративні суди здійснюють захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб у сфері публічно-правових відносин.

Стан дослідження. На даний час питання захисту прав внутрішньо переміщених осіб не досліджене на

належному рівні, відсутні ґрунтовні напрацювання вчених по даній темі. Вважаємо, що це пов'язано, насамперед, із тим, що дане питання для України є новим.

Проте деякі проблеми, пов'язані з внутрішньо переміщеними особами, розглядаються в працях українських вчених. Так, Г.С. Тимчик досліджує правове забезпечення захисту внутрішньо переміщених осіб. Питання міжнародного захисту та допомоги внутрішньо переміщеним особам розглядається в працях О.А. Гончаренко, Д.І. Іванова, О.А. Малиновської, В.О. Новік, В.І. Потапова та ін.

Метою статті є дослідження адміністративного позову як форми захисту прав, свобод та інтересів внутрішньо переміщених осіб, аналіз проблем, які виникають на практиці.

Виклад основного матеріалу. У відповідності до Конституції України права людини та їх захист з боку незалежних судів не можуть бути відокремленими один від одного. Право на судовий захист є правом людини.

У відповідності до ст. 6 Кодексу адміністративного судочинства кожна особа має право звернутися

до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в адміністративному суді, до підсудності якого вона віднесена Кодексом адміністративного судочинства. Відмова від права на звернення до суду є недійсною [1].

Розвинута незалежна система адміністративної юстиції є показником демократичності будь-якої держави. У тоталітарних країнах, зокрема і в Російській Федерації, адміністративних судів нема. Особливістю адміністративної юстиції є те, що фізичні особи можуть звертатися до адміністративних судів з адміністративним позовом щодо захисту своїх порушених прав із боку суб'єктів владних повноважень. На думку І.Т. Тарасова, головною метою діяльності адміністративних судів має бути захист від адміністративної неправди, тобто таких дій і розпоряджень органів управління, які істотно порушують права і законні інтереси громадян та систематично викривляють закон до такого ступеня, що від нього не лишається навіть і подібного [2, с. 290].

На даний час в Україні адміністративна неправда є особливо розповсюдженою. Вимушені переселенці з АР Крим, Донецької та Луганської областей часто зазнають порушень своїх прав із боку органів державної влади та місцевого самоврядування, які зловживають своїми правами. Недосконалість чинного законодавства, яке регулює правовий статус внутрішньо переміщених осіб, корупція та свавілля українських чиновників призводить до правового нігілізму серед даної категорії населення України.

Наразі ми є свідками того, що під час «гібридної війни» в Україні роль адміністративних судів стрімко зростає, і тому вести мову про скасування системи цих судів є недоречним. Навпаки, необхідно сприяти незалежності та розвитку адміністративної юстиції, оскільки в порядку адміністративного судочинства внутрішньо переміщені особи мають змогу судитися з державою.

Варто розглянути і способи процесуального захисту, які внутрішньо переміщені особи можуть використати для захисту своїх порушених прав. Такі українські вчені, як Р. Мельник, В. Бевзенко, А. Комзюк зазначають, що «...з огляду на завдання адміністративного судочинства (це, насамперед, захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень публічної адміністрації (ч. 1 ст. 2 КАС України)) доцільно розрізняти такі способи процесуального захисту:

1) загальні способи процесуального захисту – передбачені ст. 49 КАС України процесуальні можливості впливати на розгляд і підсумкове вирішення судом адміністративної справи зацікавленими в результатах розгляду й вирішення адміністративної справи учасниками адміністративного процесу;

2) спеціальні способи процесуального захисту, на відміну від загальних, характеризуються особливими: 1) змістом, 2) суб'єктами застосування, 3) процесуальними діями й наслідками застосування.

Такими спеціальними засобами слід вважати:

- 1) позов;
- 2) попереднє судове засідання;
- 3) забезпечення позову;
- 4) заперечення позову;
- 5) зустрічний позов;
- 6) перегляд судових рішень;
- 7) судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах» [3, с. 130–131].

Зупинимось саме на адміністративному позові, який у Кодексі адміністративного судочинства отримав закріплення як звернення до адміністративного суду про захист прав, свобод та інтересів або на виконання повноважень у публічно-правових відносинах [1].

С.В. Ківалов виокремлює характерні ознаки адміністративного позову:

1) адміністративний позов є універсальним засобом захисту прав, свобод та інтересів або реалізації повноважень у сфері публічно-правових відносин, що регулюється нормами не лише адміністративного, а й фінансового, конституційного та інших галузей публічного права;

2) адміністративний позов є гарантією реалізації права на судовий захист прав і свобод людини й громадянина в адміністративному судочинстві (ч. 2 ст. 55 Конституції України). Відповідно до Рішення Конституційного Суду України від 25.11.1997 р. № 6-зп «Щодо офіційного тлумачення ч. 2 ст. 55 Конституції України та ст. 248-2 Цивільного процесуального кодексу України» ч. 2 ст. 55 Конституції України необхідно розуміти так, що кожен громадянин України, іноземець, особа без громадянства мають гарантоване право оскаржити в суді загальної юрисдикції рішення, дії чи бездіяльність будь-якого органу державної влади, органу місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, якщо вважають, що ці рішення, дії чи бездіяльність порушують їхні права та свободи або перешкоджають здійсненню цих прав і свобод, а тому потребують правового захисту в суді;

3) є засобом забезпечення ініціювання позовного провадження та захисту порушеного права в адміністративному судочинстві;

4) розгляд адміністративного позову та вирішення відповідного публічно-правового спору відбувається на засадах змагальності й рівності сторін перед законом і судом;

5) адміністративний позов забезпечує захист публічних інтересів, що покладені в основу визначення компетенції (функцій, повноважень) органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів публічно-владних повноважень. Отже, захищаючи публічний інтерес, адміністративний суд забезпечує, насамперед, правомірність реалізації публічно-владних повноважень відповідних суб'єктів публічно-правових відносин у взаємовідносинах із невладними суб'єктами [4].

У відповідності до ч.4. ст. 105 Кодексу адміністративного судочинства адміністративний позов може містити вимоги про:

1) скасування або визнання нечинним рішення відповідача – суб'єкта владних повноважень (повністю чи окремих його положень);

2) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень прийняти рішення або вчинити певні дії;

3) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень утриматися від вчинення певних дій;

4) стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, завданої його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю;

5) виконання зупиненої чи невчиненої дії;

6) встановлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень;

7) примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності [1].

Ми цілком погоджуємося з думкою С.В. Ківалова та О.І. Харитонові про те, що для звернення особи з адміністративним позовом до адміністративного суду вона повинна вважати, що її права, свободи чи інтереси у сфері публічно-правових відносин порушені. Тобто в особи, крім наявності адміністративної процесуальної правоздатності, повинна бути впевненість, що її права, свободи чи інтереси потребують захисту адміністративного суду [5, с. 247].

Вважаємо, що в умовах війни в Україні доцільним є розгляд питання захисту прав внутрішньо переміщених осіб за допомогою адміністративного позову, оскільки на даний час внутрішньо переміщені особи є особливо вразливою верствою населення сучасної України. Вони втратили майно, не мають коштів, державна матеріальна допомога та відшкодування держави за зруйнований чи пошкоджений будинок є вкрай низькими. Окрім цього, внутрішньо переміщеним особам доводиться відновлювати втрачені документи, що виступають доказами в справі, предметом позову. Головними проблемами, з якими вони зустрічаються, є питання відновлення втрачених документів, отримання субсидій, отримання довідки ВПО, земельних ділянок. Саме в порядку адміністративного судочинства надходить велика кількість соціальних, майнових, пенсійних справ.

Проблемним питанням є і те, що вивезти документи судових проваджень на територію, підконтрольну Україні, не вдалося. Це створює додаткові труднощі в захисті прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.

У відповідності до ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, що перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, що змусили залишити або покинути своє місце проживання в результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [6]. На практиці часто бувають випадки, коли органи управління праці та соціального захисту населення відмовляють особі у

взятті її на облік в якості внутрішньо переміщеної особи. У відповідності до ст. 13 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» рішення, дії чи бездіяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб можуть бути оскаржені до суду в порядку, визначеному законом. У відповідності до ч. 10 статті 4 цього ж Закону внутрішньо переміщені особи мають право оскаржити рішення про відмову у видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи до суду [6].

Відповідно до ч. 3 ст. 2 КАС України в справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень адміністративні суди перевіряють, чи прийняті (вчинені) вони на підставі, в межах повноважень та в спосіб, що передбачені Конституцією та законами (ч. 2 ст. 19 Конституції України), чи використано повноваження з метою, з якою воно надано, тощо.

Наприклад, жителька с. Хотутове (Новоазовський район Донецької області) звернулася до суду з позовом до Управління соціального захисту населення Орджонікідзевського району Донецької області та Маріупольської міської ради, в якому просила скасувати рішення УСЗН та Маріупольської міськради щодо відмови у видачі їй довідки про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району проведення АТО, та щодо зобов'язання відповідача видати таку довідку. Зі своєю проблемою клієнтка звернулася до Маріупольського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Для представництва її інтересів у суді доручення було видане адвокату Катерині Гайтан. Річ у тім, що у зв'язку з фактичною окупацією незаконними збройними формуваннями її населеного пункту – села Хомутово – вона була змушена переїхати до Маріуполя, де ще 21 липня звернулася до УСЗН. Однак у видачі довідки їй відмовили на підставі того, що УСЗН такі довідки видає згідно із затвердженим постановою КМУ від 01.10.2014 № 509 Порядку «Про облік осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території України, району проведення антитерористичної операції чи населеного пункту, розташованого на лінії зіткнення». На момент звернення клієнтки до УСЗН останнє керувалося розпорядженням КМУ від 07.11.2014 № 1085 «Про перелік населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють або здійснюють не в повному обсязі свої повноваження», і відповідно до якого с. Хомутово Новоазовського району Донецької області не входило до переліку, затвердженого згаданим розпорядженням. Суд постановив, що відповідач, керуючись згаданими нормативно-правовими актами, діяв правомірно, тому підстав для задоволення позову в частині скасування оскаржуваного рішення немає. Однак завдяки роботі адвоката Маріупольського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги Катерині Гайтан, її заявленим клопотанням суд зобов'язав УСЗН видати клієнтці центру довідку про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово

окупованої території України або району проведення антитерористичної операції з 21 липня 2014 року, тобто з дати звернення клієнтки. Суд встановив, що факт тимчасової окупації, порушення прав людини та нефункціонування органів державної влади на території с. Хомутово підтверджується Постановою ВРУ № 252 від 17.03.2015 «Про визначення окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей, в яких запроваджується особливий порядок місцевого самоврядування». Згідно з лінією розмежування, яка була визначена згаданою постановою, цей населений пункт знаходиться на тимчасово окупованій території [7].

Як свідчить судова практика, бувають випадки, коли адміністративні суди порушують норми матеріального і процесуального права під час розгляду адміністративних позовів, що подані внутрішньо переміщеними особами. Виникають також труднощі під час вирішення питання юрисдикції адміністративних судів.

Як приклад можна розглянути таку адміністративну справу. Позов до управління Пенсійного фонду України в Берегівському районі Закарпатської області подала внутрішньо переміщена особа. Третьою особою на стороні відповідача виступало управління Пенсійного фонду України в Новоайдарівському районі Луганської області. Суть позовних вимог полягає в тому, що позивачу у зв'язку із смертю матері-пенсіонера, яка була внутрішньо переміщеною особою, не виплачено недоотриману пенсію. Представник відповідача заперечила проти задоволення позову, при цьому зазначила, що людина має право на отримання допомоги з поховання, однак у них відсутні будь-які документи, на підставі яких можна вирахувати розмір допомоги; щодо виплати недоплаченої пенсії заперечила, оскільки третьою особою надано відповідну довідку, з якої вбачається, що пенсія була виплачена.

Проте адміністративний позов суд першої інстанції задовольнив. У постанові зазначено: «Відповідач та Третя особа на стороні Відповідача, як вбачається з письмових відповідей – відмов Відповідача та матеріалів справи – не вжили всіх можливих заходів із захисту та дотримання прав внутрішньо переміщених осіб та інтеграції їх за новим місцем проживання в Україні стосовно Відповідача» [8].

Проте Львівський апеляційний адміністративний суд скасував постанову суду першої інстанції із закриттям провадження. Суд мотивував своє рішення тим, що позивач повинен звернутися до управління Пенсійного фонду України в Новоайдарівському районі Луганської області, де перебуває на обліку відповідна померла особа, із заявою про виплату допомоги на поховання. Окрім цього, суд зазначив, що судом першої інстанції не враховано той факт, що, задовольняючи позов у частині зобов'язання управління Пенсійного фонду в Берегівському районі Закарпатської області вчинити необхідні дії для обчислення та виплати позивачу недоотриманої пенсії у зв'язку із смертю пенсіонера, його матері, за місцем його перебування, – дані

правовідносини виникають із цивільних правовідносин, оскільки право позивача буде порушено після прийняття спадщини, а тому відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 157 КАС України провадження в цій частині вимог слід закрити [9].

Про порушення прав переселенців органами державної влади свідчить і таке судове рішення. Так, Заліщицьким районним судом Тернопільської області (справа №597/642/16-а) було задоволено змінений позов внутрішньо переміщеної особи стосовно визнання протиправними дій Управління соціального захисту населення Заліщицької РДА, які полягають у непризначенні та ненарахуванні з 16.12.2015 року адресної грошової допомоги як інваліду другої групи. Своє рішення суд мотивував тим, що згідно з п. 8 «Порядку надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України № 505 від 1 жовтня 2014 р. «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг», уповноважені особи протягом 10 днів після подання уповноваженим представником сім'ї заяви та документів, зазначених у пункті 5 цього Порядку, призначають грошову допомогу або відмовляють в її призначенні, про що надають відповідне повідомлення уповноваженому представнику сім'ї. Відповідне письмове повідомлення, про яке йдеться у вищевказаному Порядку, відповідач позивачу у встановлені строки не надав, чого не заперечували в судовому засіданні представники відповідача [10].

Дуже часто порушуються і виборчі права внутрішньо переміщених осіб. Наприклад, 22 жовтня 2015 року Київський апеляційний адміністративний суд (справа №761/30241/15-а) ухвалив рішення за позовом громадянина України, внутрішньо переміщеної особи, щодо включення її до списку виборців на виборчій дільниці за місцем реєстрації позивача (згідно з адресою, зазначеною в довідці про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи). До цього, а саме 20 жовтня 2015 року, Шевченківський районний суд Києва відмовив переселенцеві в задоволенні позову про включення до списку виборців для голосування на чергових виборах депутатів місцевих, сільських, селищних рад та міських голів. Позивач звернувся до суду, оскільки орган ведення Держреєстру виборців відмовив включити його до списку виборців на місцевих виборах (про зміну виборчої адреси), посилаючись на те, що довідка про реєстрацію не передбачена в переліку документів відповідно до Закону України «Про свободу пересування і вільний вибір місця проживання», що підтверджують належність позивача до місцевої територіальної громади. Київський апеляційний адміністративний суд апеляційну скаргу не задовольнив, постанову Шевченківського районного суду м. Києва від 20 жовтня 2015 року залишив без змін. Аналогічні рішення про невключення до списків виборців внутрішньо

переміщених осіб було прийнято й іншими судами першої інстанції, зокрема Печерським районним судом Києва (справа № 757/38747/15-а), Краснолиманським міським судом Донецької області (справа №236/3200/15а), Голосіївським районним судом Києва (справа №752/17237/15-а) [11, с. 137].

Парадоксальність ситуації полягає в тому, що Київський апеляційний адміністративний суд колегією суддів під час розгляду апеляційної скарги (справа № 761/30242/15-а) ще однієї особи-переселенця встановив, що керівні принципи ООН із питань переміщення осіб у межах країни, Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи «Щодо внутрішньо переміщених осіб» (2016) та Рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи (2009) чітко вказують на необхідність належного забезпечення як на законодавчому рівні, так і на рівні адміністративної практики виборчих прав внутрішньо переміщеної особи, зокрема й на місцевих виборах. При цьому в документах указується, що ці права, як і всі інші, мають бути забезпечені на основі повної рівності з іншими громадянами країни. Цікавим є й абсолютно протилежний висновок колегії суддів на противагу позиції, висловленій з приводу аналогічної справи. Він полягав у тому, що довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи є документом, який засвідчує місце проживання особи. А оскільки позивач підтвердив реєстрацію в Шевченківському районі, то відповідно до вимог законодавства він набуває прав виборця на чергових виборах депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів. Цілком зрозуміло з наведених фактів, що це рішення є унікальним у сфері забезпечення реалізації політичних прав і свобод громадян, а статистика відмов у задоволенні позовних вимог подібного роду свідчить лише про необхідність щонайшвидшого законодавчого регулювання й напрацювання єдиного підходу до вирішення цих питань [11, с. 137–138].

Зустрічаються й такі випадки, коли адміністративні суди залишають позовну заяву без руху, мотивуючи своє рішення невідповідністю найменування такого звернення вимогам Кодексу адміністративного судочинства. Суд має прийняти це звернення до свого розгляду, якщо воно містить публічно-правові вимоги, про які особа заявляє в порядку адміністративного судочинства. В іншому випадку залишення

позовної заяви без руху буде розглядатися як створення перешкод у доступі до правосуддя.

Часто адміністративні суди залишають позовну заяву без руху у зв'язку з тим, що викладений зміст позовних вимог або викладені обставини справи є нечіткими. Слід зазначити, що для уточнення позовних вимог існує попереднє судове засідання, на якому суд може отримати необхідні йому відомості. Мінімальні вимоги позивача мають прийматися судом і оцінюватися як позовні вимоги.

Треба враховувати і той факт, що в Україні на законодавчому рівні закріплений обов'язок суду під час прийняття рішення враховувати практику Європейського суду з прав людини. Рішення з адміністративної справи не може суперечити практиці ЄСПЛ, адміністративний суд повинен вирішити адміністративну справу на підставі аналогії з відповідним рішенням ЄСПЛ. Це є аналогія правових позицій.

Адміністративним судам під час розгляду адміністративних позовів внутрішньо переміщених осіб необхідно прийняти до уваги рішення від 8 січня 2004 у справі Айдер та інші проти Туреччини (Ayder and Others v. Turkey). Європейський суд із прав людини вказав, що держава може бути притягнута до відповідальності з метою компенсації шкоди тим, хто постраждав від дій невстановлених осіб або терористів, коли держава визнає свою нездатність підтримувати громадський порядок і безпеку або захищати життя людей і власність (п. 70) [12].

Висновки. Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що адміністративний позов є ефективним засобом захисту прав та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб. Проте правова неграмотність більшості громадян даної категорії населення України, свавілля чиновників та деякі помилки з боку судової влади породжують несвоєчасне відновлення порушених прав переселенців. Ось чому необхідно вдосконалювати чинне українське законодавство з даного питання, переймати позитивний міжнародний досвід, закріпити дієві правові механізми, які нададуть змогу забезпечити реалізацію прав цих осіб за допомогою адміністративного позову. Адміністративні суди мають стати гарантом якісного розгляду адміністративних позовів внутрішньо переміщених осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон від 06.07.2005 № 2747-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 15.10.2016).
2. Тарасов И.Т. Очерки науки полицейского права. / И.Т. Тарасов // Антологія української юридичної думки. – Київ : Юрид. кн., 2003. – Т. 5. – 600 с.
3. Адміністративний процес: загальна частина (Федеративна Республіка Німеччини, Україна). – Київ, 2013. – 308 с.
4. Ківалов С.В. Адміністративний позов як категорія адміністративного права / С.В. Ківалов // Актуальні проблеми держави і права, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.apdp.in.ua/v74/4.pdf>.
5. Основи адміністративного судочинства в Україні / за заг. ред. Н.С. Александрової, Р.О. Куйбіди. – Київ : Конус-Ю, 2006. – 567 с.
6. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон від 20.10.2014 № 1706-VII // База даних «Законодавство України» / ВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (дата звернення: 15.10.2016).
7. Безоплатна правова допомога в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ulaf.org.ua/wp-content/uploads/2015/11/Daydzhest-BPD---10.pdf> (дата звернення: 15.10.2016).
8. Постанова Берегівського районного суду Закарпатської області від 04 березня 2016 р. №297/96/16-а, реєстраційний номер судового рішення в Єдиному державному реєстрі судових рішень – 56322364 // Реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56322364>. (дата звернення: 15.10.2016).

9. Постанова Львівського апеляційного адміністративного суду від 25 травня 2016 р. № 876/2439/16, реєстраційний номер судового рішення в Єдиному державному реєстрі судових рішень – 57925090 // Реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57925090> (дата звернення: 15.10.2016).

10. Постанова Заліщицького районного суду Тернопільської області від 05 серпня 2016 р. № 597/642/16-а, реєстраційний номер судового рішення в Єдиному державному реєстрі судових рішень – 57925090 // Реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/59774405> (дата звернення: 15.10.2016).

11. Павшук К.О. Захист виборчих прав на місцевих виборах 2015 р. : загальна характеристика виборчих спорів / К.О. Павшук // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. – 2016. – № 1. – С. 134–142.

12. Слободян О., Солодько А. Огляд ситуації з ВПО в першому півріччі 2016 року / О. Слободян, А. Солодько // Аналітичний центр CEDOS [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cedos.org.ua/uk/migration/ohlyad-sytuatsiyi-z-vpo-za-pershe-pivrichcha-2016-roku> (дата звернення: 15.10.2016).

УДК 342.951

ПРО ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НЕПОВНОЛІТНІХ ЗАСУДЖЕНИХ НА ОСОБИСТУ БЕЗПЕКУ

SOME FEATURES OF THE RIGHT MINORS TO PERSONAL SECURITY

Яворська О.О.,

*аспірант кафедри адміністративного права і процесу
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»*

У статті розглянуто питання щодо забезпечення особистої безпеки неповнолітніх засуджених у виховних колоніях, визначено особливості виконання та відбування покарання у вигляді позбавлення волі, а також встановлено практичні проблеми, що потребують розв'язання на теоретико-прикладному рівні.

Ключові слова: неповнолітній, засуджений, позбавлення волі, виховна колонія, безпека, виконання покарання, відбування покарання.

В статье рассмотрены вопросы, относящиеся к обеспечению личной безопасности несовершеннолетних осужденных в воспитательных колониях, определены особенности исполнения и отбывания наказания в виде лишения свободы, а также установлены практические проблемы, требующие разрешения на теоретическом и деятельном уровне.

Ключевые слова: несовершеннолетний, осужденный, лишение свободы, воспитательная колония, безопасность, исполнение наказания, отбывание наказания.

The article deals with the issue of personal security juvenile offenders in correctional facilities, the features and performance of sentence of imprisonment and set practical problems that need solving in theoretical and applied levels.

Key words: minor, condemned, imprisonment, Colony, security, of punishment, of punishment.

Постановка проблеми. Як показує практика, незважаючи на те, що в ст. 10 Кримінально-виконавчого кодексу (далі – КВК) України закріплено право засуджених на особисту безпеку, належних правових гарантій та механізмів його забезпечення, зокрема, щодо неповнолітніх осіб, досі не створено.

Зміст цієї проблеми полягає в тому, що під час його реалізації на практиці неповнолітні засуджені зіштовхуються з низкою обставин, що впливають на ефективність діяльності адміністрації виховних колоній у цьому напрямі та зумовлюють виникнення різноманітних джерел небезпеки, які загрожують життю, здоров'ю, честі й гідності, недоторканості і безпеки зазначеної категорії осіб, а подекуди завершуються вчиненням протиправних діянь щодо них (убивством; нанесенням тілесних ушкоджень; порушеннями техніки безпеки на виробництві; соматичними та іншими тяжкими захворюваннями) [1, с. 215–219]. Тобто на практичному рівні не повною мірою виконуються вимоги ст. 3 Конституції України, відповідно до яких права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст

і спрямованість діяльності держави, при цьому їх утвердження і забезпечення є головним обов'язком останньої [2]. Як з цього приводу вірно зауважив І.О. Колб, особливого значення ці положення набувають у діяльності під час виконання кримінального покарання у вигляді позбавлення волі, оскільки це покарання здійснюється за істотного обмеження прав громадянина та застосування до нього заходів державного примусу [3, с. 6].

Необхідність вивчення означеної проблематики зумовлена й тим, що загальні засади забезпечення права засуджених на особисту безпеку, які визначені в ст. 10 КВК, не враховують особливостей виконання та відбування покарання у вигляді позбавлення волі неповнолітніми засудженими, які закріплені у чинному кримінально-виконавчому законодавстві України (ст. ст. 19, 94, 143 КВК; розділи XVI, XX, XXVII Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань (ПВРУВП) [4]), а також соціально-психологічних, фізіологічних та інших особливостей особи неповнолітнього засудженого [5].